بەش : زمانی کوردی

کۆلێژ: پەروەردەی بنەڕەتی

زانکۆ: سەلاحەددین

بابەت : دەنگسازی

پەرتووکی کۆرس – خوێندنی باڵا (ماستەری زمان)

ناوی مامۆستا : د. عمر احمد عبدالرحمن

نازناوی مامۆستا : پرۆفیسۆری یاریدەدەر

ساڵی خوێندن: 2023-2024

پەرتووکی كۆرس
Course Book

1. ناوی كۆرس	دەنگسازی
2.ناوی مامۆستای بەرپرس	د. عمر احمد
3. بەش/ كۆلێژ	بەشی زمانی كوردی، كۆلێژی پەروەردەی بنەڕەت
4. پەیوەندی	ژمارەی مۆبایل (07504726403) ئیمێڵ: omer.abdulrahman@su.edu.krd.com
5. یەكەی خوێندن	**3 كاتژمێر**
6. ژمارەی كاركردن	
7. كۆدی كۆرس	
8. پرۆفایەلی مامۆستا	• ناو : عمر احمد عبدالرحمن • مێژووی دامەزراندن : 1993/10/24 • شوێنی یەكەم دامەزراندن: وەزارەتی پەروەردە/پەروەردەی هەولێر/قوتابخانەی نازەنینی سەرەتایی • مێژوی وەرگیرانم لە زانكۆ: لە ساڵی (2000 –2001) لە بەشی كوردی كۆلیژی پەروەردەی زانكۆی سەلاحەدین وەرگیرام. • بڕوانامەی بكالۆریۆس : لە 2004/7/5 بڕوانامەی بكالۆریۆسم وەرگرت لە بەشی زمانی كوردی ، لەبەر ئەوەی یەكەمی سەر بەشەكەی خۆم بووم ،ڕاژەم گواسترایەوە بۆ هەمان بەش و بە(یاریدەدەری سەرۆكی توێژەران) دامەزرام. • گواستنەوەی راژە : لە ڕێكەوتی 2005/1/3ڕاژەكەم گوازرایەوە بۆ وەزارەتی خوێندنی باڵا /زانكۆی سەلاحەدین /كۆلێژی پەروەردە/ بەشی زمانی كوردی. • مێژووی وەرگیران لە ماستەر: لە ڕێكەوتی 2006/11/8 لەخوێندنی باڵا/ماستەر وەرگیرام لە كۆلێژی زمان بەشی زمانی كوردی.

	• بڕوانامەی ماستەر: لە ڕێکەوتی 2009/3/25 بڕوانامەی ماستەرم وەرگرت لە زمانی کوردیدا • ناونیشانی نامە ماستەر: فریزی بەند لە زمانی کوردیدا • بڕوانامەی دکتۆرا: مانگی 12ی ساڵی 2022 • ناونیشانی تێزی دکتورا: شیکردنەوەی زمانی پرۆگرامەکانی خوێندنی کوردی لە هەرێمی کوردستاندا • وەرگرتنی نازناوی پرۆفیسۆری یاریدەدەر لە ڕێکەوتی 2023/11/9 • گواستنەوەی راژە : لە 2009/5/5 راژەکەم گوازرایەوە بۆ کۆلێژی زمان / سۆران • نازناوەی زانستی : لە ڕێکەوتی 2010/3/2 نازناوی زانستی (مامۆستای یاریدەدەر) م پێ بەخشراوە. • ناوی ئەو توێژینەوانەی ئەنجامم داون و لە گۆڤارە ئەکادیمییەکان بڵاوکراونەتەوە: • ئەوانەی بەتەنیا ئەنجام داون: 1 -کاریگەری شێوەزاری ناوچەیی لە نوسینەکانی (هێمن موکریانی)دا . 2014/10/24 مجله الاستاذ. 2 -(زمانی پەخشانی زانستی و پرۆگرامەکانی خوێندن) کتێبی زیندەزانی پۆلی یازدە و دوازدەی ئامادەیی بە نموونە . 5/14/ 2014 گۆڤاری زانکۆی راپەڕین. 3 -پەرتووکە سەرەتاییەکانی خوێندن لە باشوری کوردستان و زمانی پەرتووکەکان DOL : https://doi.org/10.54809/jkss.viL.53 4 -پێوانەکردنی ئاستی ڕەوانی زمانی پەرتووکی ئابووری پۆلی دوازدەی ئامادەیی بەپێی ڕێگای هەڵسەنگاندنی وەرگرتن - گۆڤاری زانکۆی ڕاپەڕین: 2023/6/29 VoL.10-No.2 5 -جۆراوجۆری زمانی لە رۆمانی (حیکایەتەکانی باوکم) ی فەرهاد پیربالدا گۆڤاری ئەکادیمیای کوردی ساڵی (2023) 6 -دابەشبوونی زارە کوردییەکان بە پێی تیۆری (شەپۆڵەکان) شێوەئاخاوتنی سورچی بە نموونە گۆڤاری (توێژەر)- زانکۆی سۆران- 2023 -ئەوانەی بە هاوبەشی ئەنجام داوون: 1 -شیکردنەوەی هەندێ وشە و زاراوەی نوێ لە زمانی کوردیدا . 2012/12/11 گۆڤاری ئەکادیمیای کوردی . بە هاوبەشی لەگەڵ (د. هیوا احمد عصاف) 2 -رۆلی ناوی ئەندامانی جەستەی مرۆڤ لە زمانی کوردیدا 2012/10/24 مجله الاستاذ . بە هاوبەشی لەگەڵ (د. هیوا احمد عصاف).
9. وشە سەرەکیەکان	فۆنەتیک، فۆنەتیکی فیزیکی- درکاندن- بیستن، ئەندامانی ئاخاوتن، فۆنۆلۆجی، فۆنیم، برگە، یاسا فۆنۆلۆجییەکان، تیۆری گلۆستماتیک، ڤاوڵ، کونسنانت ، قاڵبی بڕگە ، ڕێنووس و ئەلفباء ، دروستنوسی،

10. ناوەرۆکی گشتی کۆرس:

- **فۆنەتیک:** بواری لێکۆڵینەوەی فۆنەتیکی، دەنگەکانی زمانی مرۆڤ بە گشتی دەگرێتەوە، وێڕای ئەمەش لەو ئەندامانە دەکۆڵێتەوە لای مرۆڤ، کە بە (کۆئەندامی ئاخاوتن یان ئۆرگانی ئاخاوتن) ناودەبرێن لە ڕووی چۆنیەتی کارکردن و پێک هاتن و بەشدارییان لە دروستکردنی دەنگی مرۆڤ، فۆنەتیک لە ڕواڵەت و پێکهاتن و چۆنیەتی ڕۆیشتنی ئەو دەنگانە بە شێوەی شەپۆل بە هەوادا دەکۆڵێتەوە، دەکرێت بە چوار بەشی سەرەکی کە ئەمانەن (فۆنەتیکی فیزیکی، فۆنەتیکی درکاندن، فۆنەتیکی بیستن، فۆنەتیکی تاقیکردنەوە (ئەزموونگەری)).
- **فۆنۆلۆژی:** لقێکی دەنگسازییە گرنگی بە سیستەمی دەنگیی زمانێکی دیاریکراو دەدات، زانستەکە بایەخ دەدات بە دەسنیشانکردنی فۆنیمەکانی زمانێک و چۆنیەتی و یاساکانی خستنەپاڵیەکی فۆنیمەکان لە قالبی بڕگە و وشەدا دیاریدەکات. هەروەها گرنگیی فۆنیم و ڕۆڵی لە ئاستەکانی زمان و لقەکانی تری زمانەوانیدا دەستنیشاندەکات.
- **گرنگیی بابەت:** قوتابی سنووری زانستەکە دەزانێت و بابەتی لێکۆڵینەوە و ئەرکی لێکۆڵەر لەو سنوورەدا دەزانێت، بەهۆی ئاشنابوونی بەو بابەتانەی ئەم لقەی زمانەوانی گرنگیی پێدەدات. هەروەها شارەزابوون لە بابەتی دەنگسازی گرنگیی زۆری هەیە بۆ خوێندەوار بە گشتی و قوتابیان بەتایبەتی، چونکە لە لایەکەوە یارمەتیدەرە بۆ شیکردنەوە و تێگەیشتن لە زمان و کەرەستە زمانییەکان، لەلایەکی ترەوە بێ شارەزابوون لەم بابەتە ناتوانرێت بەباشی شارەزای هەندێک بابەتی تری وەکو (لقەکانی تری زمانەوانی، کێش و سەروا، ڕێنووس و ئەلفبا) ببین.

11. ئامانجەکانی کۆرس- پێشکەش کردنی زانیارییەکی گشتی لە بواری دەنگ و دەنگسازی ، قوتادی زانیاری وەربگرێت لەبارەی چۆنییەتی دروستبوونی دەنگ گواستنەوەی بۆ گوێی وەرگر و جۆنیینتی وەرگرتنی دەگرکان. هەروەها قوتابیان بزانن دەنگەکانی زمانێکی دیاریکراو چۆن دەستنیشان دەکرێن ، ئاگاداری ئەوە بن کە دەنگ لە چ بارێکدا دەبێتە هۆی گۆڕینی واتا و لە چ بارێکیشدا واتا ناگۆڕێت .
هەروەها شارەزاییان هەبێت لە بارەی ڤاوڵ و کونسنانتیکانی زمانی کوردیدا .هەروەها قوتابیان بتوانن بە شێوەیەکی زانستی سنوری بابەتەکە دەستنیشان بکەن و بزانن ئەو کەرستەو بابەتانە کامانەن کە دەنگسازی گرنگیان پێدەدات و هەوڵی شیکردنەوەیان دەدەات .

12. ئەرکەکانی قوتابی:

پێویستە قوتابیان بە تەواوی پابەندی یاساکانی زانکۆ بن لە بواری ئامادەبونیان لە پۆلدا ، هەروەها بەشداری بکەن بۆ ئەوەی کەش و هەوایەکی پڕ گفتوگۆ و لەبار بڕەخسێنن بۆ تاوتوێ کردنی بابەتەکە ، لەگەڵ ئامادەکردنی ڕاپۆرت و سیمینار بۆ بابەتەکان و ئەنجامدانی کاری دەستەجەمعی لە بوارەکەدا .

13. ڕێگەی وانە ووتنەوە

لە میانەی وتنەوەی بابەتی دەنگسازیدا، پەیڕەوی ڕێگای محازەرە و گفتوگۆ دەکرێت لەگەڵ بەشداری کردنی قوتابیان و ڕەخساندنی ژینگەیەکی زانستی لەبار .

14. سیستەمی هەڵسەنگاندن

بە گوێرەی ڕێنماییەکانی وەزارەتی خوێندنی باڵا نمرە بەم شێوەیە دەبێت 50% نمرە بۆ چالاکییەکان دەبێت ،کە قوتابی دەبێت سیمینار بکات و هەروەها دەبێت چەند نامەیەک هەڵبسەنگێنێت و کورتی بکاتەوە، هەروەها تاقیکردنەوەیەکیش لەسەر (20 نمرە) ئەنجام بدات (50%) ی نمرەکەی تریش بۆ تاقیکردنەوەی کۆتایی (فاینەڵ)دەبێ.

15. دەرئەنجامەکانی فێربوون

- قوتابیان شارەزای پەیدا دەکەن دەربارەی دەنگسازی، ئاگاداری ئەو تیۆرییانە دەبن کە بۆچوون و قسەی جددییان لەبارەی دەنگەکانی زمانەوە خستۆتەڕوو، هەروەها شارەزای سازگە و سیماکانی دەگە زمانییەکان دەبن.
- هەروها لەڕێگەی شارەزابوون لە بابەتەکە دەتوانن فۆنیمەکانی زمانی کوردی دەستنیشان بکەن ، ئاگاداری هەموو ئەو گۆڕانە دەنگیانە بن کە لە زمانی کوردیدا ڕوویانداوە ، هەر لە ڕێگەی ئەم کورسەوە قوتابیان دەتوانن شارەزایی پەیدا بکەن لەبارەی ڕێنووس و دروستنوسی زمانی کوردیدا
- ئاسۆی بیرکردنەوەی فراوانتر دەبێت ، سەبارەت بە لێکۆڵینەوە زمانییەکان .

16. لیستی سەرچاوە

- د. محەمەد مەعروف فەتاح، زمانەوانی، زانکۆی سەڵاحەددین- 2011.
- ئاسۆیەکی تری زمانەوانی، وریا عومەر ئەمین، 2004.
- یاسا دەنگییەکانی زمانی کوردی، دولبەر ئیبراهیم فەرەج شاڵی، مامەی ماستەر، زانکۆی سلێمانی، 2000.
- فۆنۆلۆجی کوردی و دیاردەی ئاسانبوونی فۆنیمەکان لە زاری سلێمانیدا، تالب حوسێن، نامەی ماستەر، زانکۆی سەلاحەدین، 1989.
- فۆنەتیک، غازی فاتح وەیس، 1984.
- فۆنەتیک و فۆنۆلۆجی، غازی عەلی خورشید، 2010.
- ئەندازەی دەنگ لە شێوەزاری هەورامیدا(ژینۆ دەختیار) نامەی ماستەر.

سەرچاوەی سوودبەخش:

- پەیڕەوی فۆنیمە ناکەرتییەکان لە زمانی کوردیدا، ڕەحمان ئیسماعیل حەسەن کانەبی، نامەی دکتۆرا، زانکۆی بەغدا، 1998.
- بڕگە و ئاسانبوونی بڕگە لە کوردیدا، ڕەحمان ئیسماعیل حەسەن کانەبی، نامەی ماستەر،

زانکۆی سەلاحەدین، 1991.
- دەنگسازی و بڕگەسازی لە زمانی کوردیدا، د.شێرکۆ بابان، 2005.
- زمانی کوردی لەبەر ڕۆشنایی فۆنەتیکدا، د.ئەوڕەحمانی حاجی مارف، 1976.
- فۆنیمەکانی زمانی کوردی، د.کمال فوئاد، 1995.
- فۆنەتیکی زمانی کوردی، محەمەدئەمین هەروارمانی، 1974.

بە زمانی عەرەبی:
- الاصوات اللغوية, ابراهيم أنيس, 1975.
- دراستة الصوت اللغوي, احمد مختار عمر, 1976.
- الاصوات اللغويه، محمد على الخولى، 1987.
- في البحث الصوتي عند العرب, خليل ابراهيم العطية, 1983.
- في الصوتيات العربية, محي الدين رمضان, 1979.

بە زمانی ئینگلیزی:

- Robins. R. H(1978), General linguistics Longman group, Ltd. London
- Trubetzkoy. N. s . (1962), principles of phonology, university of California press.
- Brown, G. (1974) practical phonetic and phonology teaching Use in Applied linguistic. Oxford university press
- Sherko A. T. Baban (2009) the phonetic Junction Faculty in a universal phonology theory. Erbil.
- Gussenhoven, C and Jacobs, H. (2012) Understanding phonology.
- Crystal, D. (2003) A dictionary of linguistics and phonetics Blackwell publishing.
- Goldsmith, J.A . (1990) Auto segmental and metrical phonology, Oxford Blackwell

17. بابەتەکان

ژ	بابەتەکان	هەفتەکان
	تێڕوانینی قوتابخانە زمانییەکان بۆ دەنگ جیاوازی فۆنەتیک و فۆنۆلۆجی	هەفتەی (١)
	فۆنەتیک: سنۆر و ناساندن لقەکانی فۆنەتیک ١- فۆنەتیکی فیزیکی	هەفتەی (٢)
	٢- فۆنەتیکی درکاندن	هەفتەی (٣)
	٣- فۆنەتیکی بیستن ٤- فۆنەتیکی تاقیکردنەوە	هەفتەی (٤)
	دابەشکردنی دەنگەکان بەپێی سیما فۆنەتیکییەکان ١- دابەشکردنی دەنگەکان لەسەر بنەمای چۆنییەتی گۆکردن آ- لایەنی ژێداری و بێ ژێی	هەفتەی (٥)
	ب- سازگەی دەنگەکان یان شوێنی درکاندنیان. ج-چۆنییەتی درکاندن(بار و حاڵەتی هاتنەدەرەوەی تەوژمی هەوا لەکاتی درکاندندا)	هەفتەی (٦)
	هەندێک سیمای دیکەی فۆنەتیکی - مەڵاشوێنراو - گەروێنراو	هەفتەی (٧)
	فۆنۆلۆجی: سنوور و ناساندن فۆنیم و ئەلۆفۆن چۆن فۆنیمەکانی زمان دەستنیشان دەکەین	هەفتەی (٨)
	دابەشبوونی فۆنیمەکانی زمانی کوردی یەکەم : فۆنیمە کەرتییەکان	هەفنەی (٩)
	دووەم : فۆنیمە نا کەرتییەکان - هێز ، سترێس ، ئاواز هێز لە وشەی سادە و ناسادەدا	هەفتەی (١٠)

	فۆنیمەکانی زمانی کوردی -ڤاوڵەکان -کونسنانتەکان -نیمچە ڤاول	هەفتەی (١١)
	بڕگە قالبەکانی بڕگە لە کوردیدا هێشوو و بەدوای یەکداهاتن	هەفتەی (١٢)
	یاسا فۆنۆلۆجییەکانی زمانی کوردی	هەفتەی (١٣)
	- ڕێنوسی عەرەبی و گرفتەکانی - ڕێنماییەکانی کۆڕی زانیاری لەبارەی ڕێنوس و درووستنوسی	هەفتەی (١٤)
	- ڕێنوسی لاتینی و کرفتەکانی - وێنەی فۆنیمە بزوێن و نەبزوێنەکان بە ڕێنووسی لاتینی	هەفتەی (١٥)
	پێداجوونەوە و تاقیکردنەوە	هەفتەی (١٦)

18. بابەتی پراکتیک (ئەگەر هەبێت)
19. تاقیکردنەوەکان **نموونەی پرسیار :** 1- قاڵبەکانی بڕگە لەزمانی کوردیدا بە نموونەوە دیاری بکە 2- چۆن فۆنیمەکانی زمانێک دیاریدەکەی
20. تێبینی تر
21. پێداچوونەوەی هاوەڵ